

Література

1. Апанасенко Г.Л. Як зупинити депопуляцію в Україні / Г.Л. Апанасенко // Наук. світ. – 2005. – № 11. – С. 2–5.
2. Всемирная декларация по здравоохранению ВОЗ. Копенгаген, 1998 / Загальна декларація прав людини. – К., 1998. – С.3-8.
3. Степанюк Ю. Філософія здоров'я людини як здорового способу життя / Ю. Степанюк // Фізичне виховання, спорт і культура здоров'я у сучасному суспільстві : зб. наук. пр. Волин. нац. ун-ту ім. Лесі Українки. – Луцьк : РВВ "Вежа" Волин. нац. ун-ту ім. Лесі Українки, 2008. – Т. 1. – С. 111–114.
4. Таранова О., Челах Г. Система роботи здоров'язбережного навчального процесу / О. Таранова, Г. Челах – Завуч – 2008 - №19-20. – С. 32-36.

ЗНАЧЕННЯ ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕГАЮЧИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ШКОЛІ ДЛЯ ГАРМОНІЙНОГО РОЗВИТКУ УЧНІВ

Зуй Є.А., Бажан А.Г.

Полтавський національний педагогічний університет імені В.Г. Короленка

Найважливішим завданням держави й суспільства є збереження і зміцнення здоров'я дітей, молоді та всього населення, бо саме людина є найважливішою цінністю суспільства. Проте з кожним роком збільшується кількість чинників, які негативно впливають на її життя та здоров'я. Відомо наскільки шкідливим, навіть небезпечним, і для окремої людини, і для суспільства загалом є вживання тютюну, алкоголю й наркотиків. Як свідчить практика, інформаційно-просвітницький підхід, що домінував упродовж багатьох років, виявився неефективним щодо розв'язання завдань профілактики тютюнокуріння, вживання алкоголю, наркотиків, розповсюдження ВІЛ-інфекції. Нині альтернативою є формування в школярів особистісно зорієнтованого ставлення до власного здоров'я [5]. Тому питання здоров'язберегаючих технологій на уроках з основ здоров'я, вважаємо, зараз є досить актуальним.

Найдорожчим скарбом, який нагороджує людину природа від народження і на довгі роки життя, є здоров'я. Це справді незрівнянне багатство, яке необхідно не просто надійно берегти, а й повсякчас примножувати. А той, хто його розтринькує з дитинства, залишається без майбутнього. Адже здавна відомою є істина, що значно легше здоров'я втратити, ніж його відновити.

Увага до питання здоров'я школярів суттєво зросла. Турботу викликає значне зменшення кількості абсолютно здорових дітей (їх залишається не більше 10-12%); різке погіршення стану фізичного та розумового розвитку підростаючого покоління; зростання числа учнів, що мають декілька діагнозів (у 20% старшокласників у анамнезі 5 та більше діагнозів); зниження рівня народжуваності й тривалості життя, зростання дитячої смертності; пасивність, апатія та навіть агресивне ставлення до навчання [4].

За останнє десятиріччя чітко спостерігаються такі фактори, які впливають на стан здоров'я учнів, а саме: перевантаження навчальних програм, інтенсифікація навчального процесу, недоверженість навчальних програм і технологій, авторитарний стиль викладання, відсутність індивідуального підходу до учнів, недостатня рухова діяльність школярів,

вільний час діти все більше проводять за переглядом фільмів, за комп'ютерними іграми. Усе це призводить до гіподинамії, порушення постави, зору [2].

Сучасна медицина займається не здоров'ям, а хворобами, не профілактикою, а лікуванням. Завдання ж школи – збереження духовного, фізичного, психічного здоров'я учнів, формування в них відповідального ставлення до власного здоров'я [1].

Тому виникає необхідність у розробленні технологій, що полегшують, по змозі, формування нових знань, зберігаючи при цьому здоров'я учнів. У класифікації освітніх технологій останнім часом виокремилася нова група – здоров'язбережувальні освітні технології (ЗОТ), які об'єднують у собі всі напрями діяльності загальноосвітнього закладу з формування, збереження та зміцнення здоров'я учнів. Мета ЗОТ – забезпечити дитині можливість збереження здоров'я під час навчання у школі, сформувати в неї необхідні знання, уміння та навички щодо здорового способу життя, навчити використовувати отримані знання у повсякденному житті [6].

Діяльність загальноосвітнього закладу зі збереження та зміцнення здоров'я учнів лише тоді може вважатися повноцінною та ефективною, якщо в повній мірі, професійно та ефективно в єдиній системі реалізуються здоров'язберігаючі та здоров'яформуючі технології. Аналіз існуючих здоров'язберігаючих технологій дає можливість видокремити такі типи технологій у сфері збереження та зміцнення здоров'я.

Здоров'язберігаючі – ті, що створюють безпечні умови для перебування, навчання та праці в школі, та ті, що вирішують завдання раціональної організації виховного процесу (з урахуванням вікових, статевих, індивідуальних особливостей та гігієнічних вимог), відповідності навчального та фізичного навантаження можливостям дитини.

Оздоровчі – технології, спрямовані на зміцнення фізичного здоров'я учнів, підвищення потенціалу (ресурсів) здоров'я: фізична підготовка, загартування, гімнастика, музикотерапія.

Технології навчання здоров'ю – гігієнічне навчання (раціональне харчування, догляд за тілом тощо); формування життєвих навичок (керування емоціями, вирішення конфліктів тощо); профілактика травматизму та зловживання психоактивними речовинами; статеве виховання. Ці технології реалізуються завдяки включенню відповідних тем до предметів загально-навчального циклу; введенню до варіативної частини навчального плану нових предметів; організації факультативного навчання.

Виховання культури здоров'я – виховання в учнів особистісних якостей, які сприяють збереженню та зміцненню здоров'я, формування уявлень про здоров'я як цінність, посилення мотивації на ведення здорового способу життя, підвищення відповідальності за особисте здоров'я, здоров'я родини [6].

Принципи навчання, що віддзеркалюють найважливіші та нагальні потреби школи, відповідають цілям здоров'язберігаючих освітніх технологій. Загальнометодичні та специфічні принципи існують в органічній єдності, створюючи систему. Вони розкривають закономірності оздоровчої педагогіки. Серед специфічних принципів видокремлюють: принцип свідомості; принцип активності; принцип наочності; принцип системності та послідовності; принцип «Не зашкодь!»; принцип повторення; принцип поступовості; принцип доступності; принцип індивідуалізації; принцип неперервності; принцип циклічності; принцип урахування вікових та

індивідуальних особливостей учнів; принцип всебічного та гармонійного розвитку особистості; принцип оздоровчої спрямованості; принцип комплексного міждисциплінарного підходу до навчання школярів; принцип активного навчання; принцип формування відповідальності учнів за своє здоров'я та здоров'я оточуючих; принцип зв'язку теорії з практикою [2].

Мета всіх здоров'язберігаючих освітніх технологій – сформувані в учнів необхідні знання, вміння та навички здорового способу життя, навчити їх використовувати отримані знання в повсякденному житті.

У навчальному закладі найбільш доцільними є технології, які:

- мають за основу комплексний характер збереження здоров'я;
- беруть до уваги більшість факторів, що впливають на здоров'я;
- враховують вікові та індивідуальні особливості учнів;
- забезпечують запровадження цілей та змісту політики освітнього закладу зі зміцнення здоров'я учнів та формування здорового способу життя;
- контролюють виконання настанов, зміст яких має здоров'язберігаючий та профілактичний характер;
- постійно покращують санітарно-гігієнічні умови навчального закладу, матеріально-технічну та навчальну базу, соціально-психологічний клімат у колективі відповідно до сучасних вимог;
- заохочують учнів до участі в плануванні оздоровчої діяльності навчального закладу та до аналізу виконаної роботи;
- формують позитивне ставлення учнів, взаємоповагу та взаєморозуміння між учителями й учнями та учнів між собою;
- обґрунтовують умови послідовності в реалізації технології;
- здійснюють періодичну оцінку ефективності технології;
- залучають батьків до збереження та зміцнення здоров'я дітей;
- практикують особистісно-орієнтований стиль навчання та стосунків з учнями;
- створюють освітнє середовище, що забезпечує комфортні та безпечні умови життєдіяльності учнів і вчителів [3].

Таким чином, ефективність формування здорового способу життя вимагає активного залучення учнів до здоров'язберігаючого навчального процесу, формування в них активної позиції щодо зміцнення і збереження власного здоров'я.

Формування ціннісної мотивації особистості до здорового способу життя, виховання здорової людини – процес досить складний і суперечливий. Орієнтація і стан сімейного виховання не завжди допомагають нам у цій роботі. Збільшення кількості проблемних родин, зайнятість батьків, звідси – несумлінне виконання виховних функцій. До того ж, за результатами моніторингових досліджень, багато дітей саме в родині здобувають перший негативний життєвий досвід. Тому слід не один рік працювати над тим, щоб кожна дитина усвідомила той факт, що стан здоров'я і творчих можливостей людини майже на 70 % залежить від неї самої, від рівня і стилю її життя, від її власної культури здоров'я і тільки на 30 % – від чинників зовнішнього середовища, а також те, що здоров'я є основою життєвою цінністю людини.

Звичайно, вирішення проблеми збереження здоров'я дітей та підлітків потребує уваги всіх зацікавлених у цьому: педагогів, медиків, батьків, представників громадськості. Однак особливе місце та відповідальність в оздоровчій діяльності відводиться освітній системі, яка повинна й

має всі можливості для того, щоб зробити освітній процес здоров'язберігаючим.

Література

1. Ареф'єв В.Г. та ін. Концепція національної системи фізичного виховання учнів, учнівської і студентської молоді України // Початкова школа. – 1994. – №8. – С. 50-54.
2. Киричук О.В. Концепція виховання підростаючого покоління. // Рідна школа. – 1995. – №5.
3. Кійло О. Шлях до здоров'я. // Завуч. № 18. Червень 2011. – С. 3-12.
4. Кравченко Л. Вплив різнобічного фізичного виховання на розвиток фізичних і моральних якостей учнів // Здоров'я та фізична культура. – 2009. – №9 (141). – С. 1-6.
5. Рябченко С. Здоров'я школярів // Здоров'я та фізична культура. – 2007. – №26 (86). – С. 10-20.
6. Таранова О., Челах Г. Система роботи здоров'язбережнього навчального процесу. Організація здоров'язбережнього навчального процесу. // Завуч. № 19-20. Липень 2008. – С. 4-5.

МЕТОДОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЗДОРОВ'ЯЗБЕРІГАЮЧОГО СПРЯМУВАННЯ

Малаканова Л.В., Сорокіна Г.Ю.

Полтавський національний педагогічний університет імені В.Г. Короленка

В усьому світі на даний момент люди розуміють цінність здоров'я. В умовах глобалізації та динамізму змін життєвого середовища набуває актуальності проблема здоров'язберігаючого спрямування особистісно орієнтованої освіти. Інноваційні процеси, які відбуваються сьогодні в світі зумовили і нові підходи до розуміння особистісно орієнтованої освіти. Так, у доповіді Комісії з освіти ЮНЕСКО «Освіта: прихований скарб» йдеться про освіту як соціалізацію індивіда, в ході якої відбувається становлення пізнавальних, діяльнісних, комунікативних та світоглядних його компетентностей. Крім цього, користується популярністю в наш час теорія людського капіталу, яка розглядає особистісно орієнтовану освіту як інвестиції, націлені на підвищення ефективності виробництва, а будь-яке виробництво починається з людського потенціалу.

Інновація – це особлива форма філософії особистісно орієнтованої освіти. Філософія мети діяльності, результатів і досягнень, вона прийнята для всіх освітніх закладів сьогодення, тому що дозволяє поєднати ціннісно-змістовні основи культури, соціалізацію та інноваційну діяльність. Отже, розвиток інноваційної культури особистості, тобто її здатності мобілізувати свій творчий потенціал у реальній життєвій ситуації, – найактуальніше завдання інноваційної освіти, бо її покликання – допомогти людині бути здоровою, успішною, щасливою – самодостатньою та самореалізованою. Інноваційна діяльність усуває прірву між особистісно орієнтованою освітою та вимогами життя, бо в ній утверджуються такі суспільно значущі цінності, як свобода вибору, творчий продукт, життєвий досвід, Я-концепція. Відповідно, інноваційна діяльність стає для особистісно орієнтованої освіти стрижневою домінантою.

Освітня інновація – фундаментальна умова побудови відкритих